

KRÁLLNÉ REMÉNYI MÁRIA:

JEGYZETEK A MAGYAR NYELV MINT
IDEGEN NYELV OKTATÁSÁRÓL

Intézetünkben a nyelvtanítás az objektív szükségleteknek megfelelően beszédközpontú.

Feladatunk, közvetlen célunk az, hogy diákjainkat beszélni tanítsuk, s ezen a téren sok nehézséggel kell megküzdenünk. Ezzel kapcsolatban szeretnék néhány módszertani, nyelvészeti megjegyzést tenni.

Az emberi gondolkodás, illetve a beszéd a legmagasabb rendű idegtevékenység eredménye. Az idegen nyelvű beszéd illetve a hozzá vezető út, a nyelvtanulás, rendkívül bonyolult, sok komponensből összetevődő folyamat. Napi munkánk során nem is mindig gondolunk arra, hogy az általunk állított követelmények milyen súlyos fiziológiai - pszichikai terheket rónak a diákra.

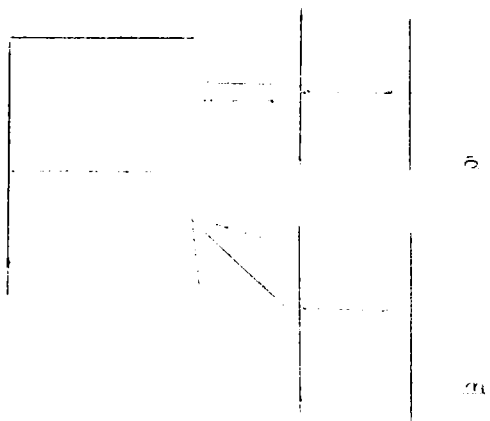
A beszédtanulásnak öt egymással szinkron mozzanata van:

- 1/ A magyar nyelvi hangsor /szó/ felidézése.
- 2/ A hangsorhoz kapcsolódó jelentés ismeretében a megfelelő szó / = hangsor/ kiválasztása.
- 3/ A hangsor nyelvtani funkciójának ismeretében /képző, jel, rag = toldalékok/ a szükséges viszonyító elem kiválasztása.
- 4/ A megtalált, kiválasztott elemek megfelelő sorrendbe állítása, mondattá alakítása.
- 5/ A hangsorok artikulálása / = hangoztatása, kimondása/ illetve a mondat intonálása. Ez az öt mozzanat együttes eredménye a kész, kimondott mondat. A diák tudatában felidézett szótövek /szótári alakok/ és toldalékok, valamint az egyéb viszonyító elemek mondattá szerkesztését nehezíti a magyar nyelv szórendi sajátossága, és finnugor eredetű strukturális "furcsaságai" /pl. a sok, néhány számnevek után a névszók és igék egyes számú használata/ továbbá az intonációs problémák.

Az idegen nyelv tanítása mindig durva, pszihés beavatkozást jelent, mert minden új szó megtanításával /nem is szólva a diák számára teljesen szokatlan új struktúrákról pl. a barátom könyve/ egy, a diák tudatában gyermekkorában, tehát kb. 15-20 évvel ezelőtt kialakult és azóta tartóssá vált, és mechanikusan, szellemi erőfeszítés nélkül felidézhető fogalom - anyanyelvi hangsor kapcsolatot tépünk széjjel.

Az adott fogalomhoz új, magyar hangsort kapcsolunk. Vannak olyan nézetek, amelyek szerint ha nem használunk közvetítő nyelvet, akkor ez a folyamat egyszerűsödik, mert ha nem idézzük fel a diák anyanyelvén, vagy az általa ismert nyelven az adott fogalomhoz tartozó hangsort, akkor a diák tudatában az új magyar hangsor közvetlenül a fogalomhoz tapad, és könyvebben megmarad az emlékezetében. Ebből a felfogásból az utóbbi kétségtelenül igaz. Magam is nagy hőve vagyok a szemléltetésnek, a vizuális eszközök használatának, és kerülöm a közvetítő nyelv használatát, de az a tapasztalatom, hogy amikor felmutatok egy képet, addig a pillanatig, amíg nem nevezem meg magyarul, a diák a képet az anyanyelvére "látja", apperceptiálja. Ez a jelenség a fogalmi gondolkodás és a nyelv dialektikus egységéből adódik, "a nyelv és a gondolkodás között szoros a kapcsolat." Amikor a diák felismeri a képen az ábrázolt objektív valóságot, akkor a felismeréssel egyidejűleg gondolatban meg is nevezi az anyanyelvén a látottakat, akkor is, ha nem engedjük, hogy fordítson, hogy kimondja a szót /de azt megengedjük, hogy a szótárába beírja!/"

Az új szó tanításánál a következő folyamat játszódik le:

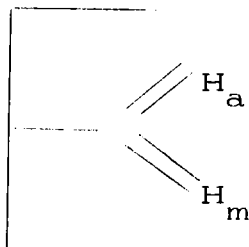

F = fogalom

H_a = anyanyelvi hangsor

H_m = magyar nyelvi hangsor

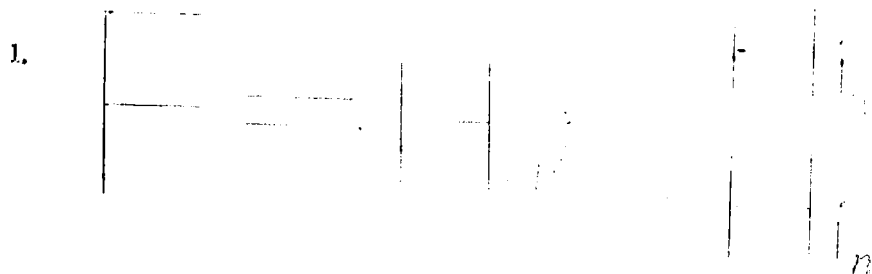
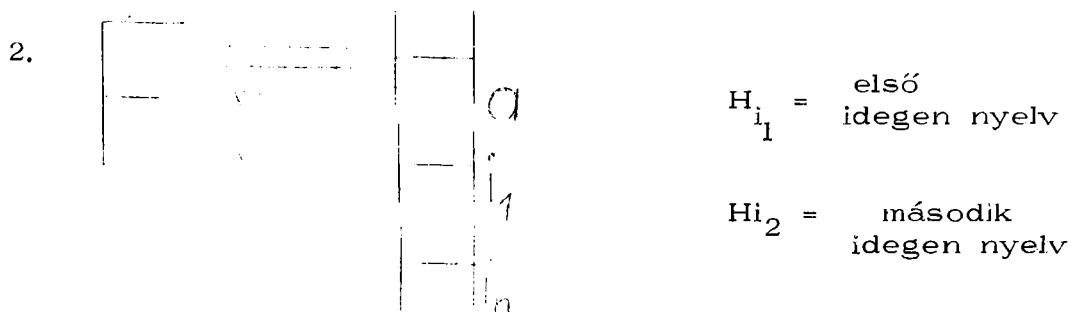
A magyar nyelvi hangsor alapos begyakorlása után, amikor az már mechanikusan felidézhetővé válik, a helyzet módosul.

Ez már magasabb szintű nyelvtudást jelent.

Kivételt képeznek ebben a folyamatban azok az esetek, amikor nemcsak a hangsor, de a fogalom is új a diák számára. Ilyenkor természetesen nehezebben tanulja meg az új szót /hangsort./ Nem véletlen, hogy a diákok nem szeretnek "üres" földrajzi neveket és személyneveket tanulni.

Ha a diák az anyanyelvén kívül beszél valamilyen idegen nyelven, vagy nyelveken, akkor a kép más, attól függően, hogy anyanyelvi szinten beszél-e vagy sem. Ezért két eset van.

A beszédtanulásnál tehát az első nehézség a nagymennyiségű új hangsor megjegyzésében, memorizálásában van. /Itt tud segíteni a nyelvi labor./ Ehhez járulnak a - nemzetiségként különböző fokú - artikulációs nehézségek. Nem véletlen, hogy bizonyos nemzetiségű diákok írásbeli munkája, fogalmazása jobb, mint a vizsgafelelete. /De ez fordítva is előfordul./

A szót kiejteni, hangoztatni sok diák számára nehezebb, mint leírni.

A hangsorhoz azonban mindig valamilyen jelentés vagy funkció kapcsolódik. Az első ciklusban minden nap tanítunk új lexikát és új grammatikát, ezzel a diák szellemi teljesítő képességét háromszorosan vesszük igénybe, azaz terheljük:

új hangsor + új jelentés, vagy funkció + állandó artikulációs nehezségek. Nem véletlen, hogy a legjobb csoportokban is a diákok a 20-25 lecke körül "leblokkolnak", telítődnek.

A viszonyító elemek, grammémák ismerete és megfelelő használata előfeltétele a helyes magyar beszédnek. Tanításuk azonban eléggé absztrakt módon, paradigmaticusan történik. Ezen csak mondatstílus és variálható mondatok tömegével tudnánk javítani. Ezek segítségével el tudnánk érni, hogy a diák ne a saját elképzelése szerint állítson össze sok-sok hibás mondatot, hanem készen adnánk a "szájába" a hibátlan magyar mondatokat. Tehát nem lexémákat és grammémákat, hanem glosszémákat kellene tanítanunk, minél nagyobb számban./L.Deme László: A nyelvről felnőtteknek, Budapest, 1966. Leltári szám: 3944./

Ez természetesen csak az első ciklusban lenne célravezető.

Sok diák - elsősorban a magasabb nyelvi kultúrával rendelkezők - igénylik a paradigmákat, nyelvtani táblázatokat. Ezek valóban fontosak, de közvetlen módon nem segítik elő, nem fejlesztik a beszédkésztséget.